

være ærede Medlemmer bekendt, er kommet et nyt Ritual, som jeg nok tror, det er langt lettere for Præsterne at bruge i saadanne vanskelige Tilfælde end det tidligere, men der er desuden kommet den Bestemmelse, at man over for fraskilte, hvor ganske vist Betæneligheder kunne komme frem, kan faa Tilladelse til at bruge det saakaldte Mynsterske Ritual og endog kan faa Tilladelse til med sin Biskops Samtykke at foretage saadanne mindre Forandringer deri, som kunne lette Samvittighedsbetænelighederne for den vedkommende Præst. Jeg maa maaske her oplyse, at skønt jeg i 10 Aar har været Biskop i et af Landets Stifter, er det dog kun i nogle ganske enkelte Tilfælde — jeg kan sige ikke mere end 3—4 Tilfælde — hvor jeg har maattet anmode vedkommende Præst om at komme ind og tale med mig om Sagen, og hvor vi saa ere bleve enige om en saadan Formulering af Ritualet, at han uden Samvittighedstvang mente at kunne udføre Vielsen. Dette er af den Slags Ting, som uden for denne store Stad, hvor der naturligvis er mange saadanne Tilfælde, ikke ere af saa omfattende og indgribende Betydning, som man i Reglen tror. Men som sagt, jeg indrømmer, at her er Vanskeligheder, som ere ganske overordentlig besværlige og kunne volde stor Samvittighedsnød for Præsterne, og jeg vilde anse det for meget lykkelig, om man kunde komme over denne Vanskelighed og træffe en Lovordning, hvorved man kunde faa de Betæneligheder fjernede, snm nu saa ofte næres.

Om den anden Side af Sagen derimod, dette, at der fra saa mange Menneskers Side kræves Indførelsen af borgerligt Ægteskab, hvad enten det nu skulde være som fakultativt eller som tvunget, maa jeg sige, at den Debat, der har fundet Sted i Dag, har for mig fæstnet den Anskuelse, som jeg havde, inden den begyndte, og som jeg længe har næret, at dette er en Sag, som ikke er moden til Afgørelse. Jeg maa her maaske henvende mig med et Par Ord til det ærede Medlem fra Stubbekøbing (N. J. Larsen). Jeg syntes, at det ærede Medlem talte lidt for strengt om min Stilling til Kirkeforfatningsspørgsmaalet, naar han da ikke vilde holde sig blot til de første Udtalelser, jeg kom med under Finanslovforhandlingen, hvor jeg for at spare Tid, talte mere kortfattet, end jeg ønskede, men vilde medtage, hvad jeg sagde, da jeg anden Gang havde Ordet. Havde det ærede Medlem taget mine sidste Bemærkninger med, vilde han dog vistnok have kunnet

forstaa, at det ingenlunde var min Tanke, at man skulde til Stadighed blive staaende ved ikke at have nogen ordnet Kirkeforfatning. Naar han betegnede mig som en Stagnationens Mand i saa Henseende — jeg ved ikke, om det er de rigtige Ord, han sagde maaske, at det var Stagnationens Standpunkt — ja saa blev jeg rigtig nok lidt forbavset over denne Betegnelse, eftersom jeg er mig bevidst, at jeg maaske har arbejdet mere for at fremme den Udvikling, som maatte være nødvendig for at komme til en Kirkeforfatning end de allerfleste gejstlige her i Landet. Hvad der er sket mellem Præster og Bisper indbyrdes, kan jeg naturligvis ikke her fremdrage, men jeg vil tillade mig at minde om, hvad jeg oplyste med Hensyn til Stiftskonventet i Lolland-Falsters Stift, at Meningens dermed var den at gøre Begyndelsen til Stiftsforsamlinger af Præster og Lægfolk, som kunne forhandle om kirkelige Æmner, for at der derigennem kunde uddanne sig en saadan kirkelig offentlig Mening her i Landet, at Indførelsen af Kirkeforfatningen derefter kunde komme. Det, jeg har udtalt, er kun dette, at saaledes som Forholdene ere i Øjeblikket, tror jeg ikke, det er muligt at gennemføre en tilfredsstillende Ordning af Kirkens Forfatning. Jeg mener, at Kirkefolket i Landet skal vokse aandeligt, inden vi ere komne saa vidt, at den kan gennemføres. Saa mener jeg ogsaa, og deri er jeg enig med den ærede Taler, at man skal være saare varsom over for Grænespørgsmaal, saa længe Kirken ikke kan komme til at udtale sig; thi — deri er jeg ogsaa ganske enig med den ærede Taler — en Udtalelse af Kirkeraadet eller Præsterne alene er ikke Kirkens Udtalelse. Naar vi skulle have Kirkens Udtalelse, maa vi have Lægfolket med; saa maa vi komme dertil, at den store Menighed af troende Kristne kan faa Lov til at sige sin Mening, udtale, hvad den vil. Ogsaa derfor mener jeg, at det vil være forhaestet, om man vilde gennemføre en Lov om det her foreliggende Forhold, inden der har været Anledning til, at dette kunde blive drøftet i en Forsamling af Præster og Lægfolk. Hermed er det ikke min Mening at henvise dette Lovforslag *ad Kalendas Græcas* o: til et Tidspunkt, som aldrig vil komme. Det er ikke min Mening at sige, at man ikke skulde kunne lovgive om dette Punkt, inden vi faa en kirkelig Ordning, men jeg mener dog, at vi skulde vente saa længe, til Sagen har været forhandlet paa de Steder, hvor Præster og